مەلا … بەختیار محەمەد

ئەمڕۆ لە یەكێك لە كەناڵە ئاسمانییە ئیسلامییەكاندا، چەند خولەكێك گوێم لە گوتاری مەلایەك گرت. تەوەری سەرەكی گوتارەكەی شوكرانەبژێری بۆ خوا بوو. ئەو گوتی ئێمە دەبێ هەموومان سوپاسی خوا بكەین، كە نیعمەتی ئارد و نان و ئەمن و ئامانی پێ بەخشیوین (گەڕایەوە بۆ نموونەی تەنگانەی سەردەمی گەمارۆی ئابووری سەر كوردستان و عێراق، كە چۆن ئەو سەردەمە نیعمەتی نان و ئارد بە ئەستەم دەست دەكەوت)؛ گوتیشی وڵات هەیە ڕۆژانە تەقینەوەی لەدوو تەقینەوەی تێدا ڕوو دەدا و بە سەدان خەڵكیان لێ دەكوژرێ و دەكەونە ژێر خانییەكانیان (بێ گومان ئەمە هەمووی ڕاستە و واقیعی حاڵە)؛ بەڵام مەلا لەبیری كرد، ئێمە بەبیری دەهێنینەوە (نازانم هیچ كەسێكیش لەو سەدان گوێگرە ئامادەبووەی لەوێ بوون ئەم پرسیارەیان بەخەیاڵدا هاتووە؟)؛ پرسیارەكەش ڕووی لە مەلایە و دەڵێ: باشە، ئەگەر ئێمە ئەمن و ئارامی و نان و ئاردمان هەیە سوپاسی خوا بكەین، ئەدی خەڵكی ئەو شار و وڵاتانەی، كە تەقینەوە لەسەر تەقینەوەیان تێدا ڕوو دەدا و خەڵكەكەی دەكەونە ژێر دار و پەردووی خانووە ڕووخاوەكانیان، لە ئاست خوادا چ بكەن و چ بڵێن؟ ئەوانیش هەروەكو ئێمەومانانی خاوەن ئەمن و ئارامی و نان و ئارد سوپاسی بكەن و بڵێن: ئەی خوا، سوپاس بۆ نیعمەت و بەشت، كە پێت داوین؟ ئایا سوپاسی خەڵكی وڵاتی ئارام و وڵاتی نائارام هەروەكو یەكن؟…

ئای چ حەماقەتێك لێرە دەگوزەرێ، كە هەزاران و ملیۆنان مرۆڤی كردۆتە كۆیلەی خۆی! ئاخۆ ئەم فەلسەفە خورافییە چ پەیامێكی پێیە، جگە لە گێلكردنی مرۆڤ و ڕازی بوون بە واقیعی تراژیدیی باو و لە بنەڕەتیشدا ئەم سوپاسكردنە سوپاسكردنی ئەم واقیعەیە، نەك خوا: لێرەدا تۆ، كە فێر دەكرێی سوپاسی خوا بكەی، واتە لەسەر ئەوە ڕادەهێنرێی، كە سوپاسی واقیعی باو (واقیعی نەگۆڕ) بكەی… ئەی ئەگەر هاتو خوانەخواستە ڕۆژێك لە ڕۆژان خەڵكی كوردستان ئەو هەموو ناز و نیعمەتەی لێ تێك بچێ، كە بە قەولی مەلا خوای بەخشندە پێی بەخشیوە، ئەوسا دەبێ چ بكا؟ دیارە دیسان هەردەبێ سوپاسی خوا بكا، بەڵام كەس نازانێ سوپاس بۆ چی؟ هەڵبەتە لێرە سوپاسكردن بۆ خوا هێمایە، كە تۆ سوپاسی ئەم واقیعە بكەی، كە بە هەر جورێكە هەیە؛ واتە تەسلیم بیت و ڕازی بیت بەوەی، كە هەیە!…

***

عادەتەن ئەم مەلایەش وەك هەموو مەلایەکانی دیکە لە گوتارەکەیدا هاتەوە سەر پرسی ((فەلسەفەی؟)) سەرپۆش و نەیتوانی ئەو گرێ کوێرەیەی دەروونی بشارێتەوە (کە مێژوو و شارستانیەتی ئیسلامەتی لەم سەردەمەشدا لە بەرانبەر ڕەگەزی مێدا هەیانە): سەرپۆش ڕەمزی دواکەوتوویی کۆمەڵگەکانی ئیسلام و نیشانەی زەلیلی و بەکەمزانی و کەسایەتی نەرێنی ئافرەتە. سەرپۆش هەر لە سەرەتاوە هێمای – لە ڕووی ئەخلاقی و کۆمەڵایەتییەوە – تاوانبارکردنی ئافرەتە. واتە ئەگەر ئافرەت سەرپۆش نەکا، ئەوە لە ئاست خوا و پیاودا گوناهبار و تاوانبارە. لێرەوە ئافرەت بیەوێ و نەیەوێ مەحکومە بە پرەنسیپی گوناح؛ تا بە ڕەهایش گوناهبار نەبێ، دەبێ سەرپۆش (ڕەمزی پێناسەی گوناهی ئافرەت) لەسەر بکا. زۆربەی ئافرەتان هەر لەبەر ئەم هەستە (ئەم حوکمە ئەخلاقییە ئایینییە زاڵمانەیە) سەریان دادەپۆشن. کۆمەڵگەی پاتریارکی ئیسلامی لەم ڕێگەیەوە، لە ڕێگەی ڕەمزی گوناهەوە، ئافرەت تاوانبار و گوناهبار دەکا. لێرەوە سەرپۆش ڕەمزی زەلیلی و جیاکارییە دژی ئافرەت.

ئەستێرەیەکی گەش لە ئاسمانی سیستەمی پەروەدە و پێگەیاندنی منداڵانمانا، بەداخەوە کەم گوێی پێ نەگیراوە

زاهیر باهیر – لۆندۆن
…. * 26/10/2017

فوئاد قەرەداخی مامۆستا و پەروەردکار، ڕۆشنبیر و نوسەر و سوشیالیست ، نەك هەر جێ پەنجەی بە ئەدەب و ڕەخنەی ئەدەبی و سیاسەت وساڵانێکی دوورودرێژی مامۆستایەتی و پەروەردەکردنی منداڵان و کارکردن لە سێنتەری ڕاهێنان و خەمخۆری مامۆستایان و یەکێتی مامۆستایان و نقابەی مامۆستایان و خستنەبەردەمی چەندەها پێشنیار لە ئامۆژگاریکردنی وەزیران و بەڕێوەبەرە باڵاکانی بواری

ڕێگەیاندن و ڕۆشبیری و گەلێك لەمانە زیاتر، دیارێ . بەڵی نەك هەر جێ پەنجەی لەو بورانەدا دیارە بەڵکو کارێکی یەکجار جددیشی لە بارەی پەروەردە و ڕێگەیاندنی منداڵانەوە، کردوە.
فوئاد قەرەداخی هەر لە ساڵی 1972 وەڕ بیری لە گۆڕینی سیستەمی خوێندن و پەروەردە کردۆتەوەو هەر بۆیە لەو کاتەوە ئەوەندە بارودۆخی سیاسی و کەسی و خێزانی خۆی ڕێگای پێدابێت دەستی کردوە بە نوسینی وتار لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی دەوڵەت و گۆڤارە پەروەردەییەکانی یەکێتی مامۆستایانا. خولیای بردنەسەر و بەدەستهێنانی ئەو ئامانجە پیرۆزە لە گۆڕینی سیستەمی خوێندن و پەروەردە و بایاخ و گرنگیدان بە منداڵان و دەرونناسییان و پێداویستییەکانیان و پەروەردەکردنیان لە ڕێگایەکی ڕاستەوە، گەلێکی دیکە لەمانە ، بووە . بۆ ئەم مەبەستەش نەك بە دەیەها وتاری گرنگ و بەپێزی نوسیوە بەڵکو چەند کتێبێکیشی نوسیوە.

لە سەردانەوەی ئەمجارەمدا بۆ کوردستان کە کۆتایی مانگی نیسانی ئەمساڵ، بوو ، [نیسانی 2016] وەکو هەمو جارێك ، دڵنی هاوڕێی دێرین و کەسی نزیکم، کاك فوائاد قەرەداخی کرد . دوای دەمەتەقێ و قسەکردنێکی زۆر لە کۆتاییدا دوو پەرتوکی خۆی کە سەبارەت بە پەروەردە و ڕێگەیاندنی منداڵ و لێکۆڵینەوە لە سیستەمی خوێندنی هەنووکەیی ،بوون، پێشکەشکردم .
بەڵام تا مانگی پێشوو ، مانگی ئەیلول، بواری خوێندوەیانم نەبوو . من پێشتر هەندێك لە وتارەکانی کاك فوئادم، کە لە فەیسبووکدا ، بڵاوی کردوونەتەوە، بینیبوو. بەڵام هەرگیز سەرنجی بە قەدەر ئەم وتارانەی کە لەم دوو پەرتووکەدا هەیە ، ڕانەکێشاوم .

من لێرەدا نە لەو ئاستەدام کە سیستەمی خوێندن و پەروەردەو ڕۆشنبیری لە کوردستانا هەڵسەنگێنم و نە لە ئاستی هەڵسەنگاندنی نوسینەکانی کاك فوئادیش-دام. بەڵام نایشارمەوە ، کە ئەو دوو پەرتووکەم تەواو کرد ، وەکو خەیاڵ و خەو بوبێت، لام ئاوابوو، پێشتر هەرگیز نەدەگەیشتمە ئەو قەناعەتەی کە باوەڕ بەوە بهێنم ، کە کەسێك ئەوەندە کارامە و مێشککراوە لە کۆمەڵێکی داخراوی وەکو کوردستاندا هەبێت، کە ئەوەندەشی من بزانم کاك فوئاد نەچووەتە هیچ وڵاتێکی دیکە و ئەوروپی بۆ وردبووەنەوە و لێکۆڵینەوە و لاساییکردنەوەی سیستەمێکی ئاوا لە کوردستاندا. بەڕاستی دەبێت مایەی خۆشحاڵی و دەستخۆشی و پێزانین بێت کە ئێمە کەسێکی وەکو فوئاد قەرەداخی-مان هەیە و نەك هەر ئەوەندە شارەزایە لەو بوراەدا بەڵکو زۆر بە جددیش هەوڵی بۆ داوە ، بەڵام بەداخەوە نەگوێی بۆ

ڕاگیراوە و نە قەدریشی زانراوە و نە ئەو هەموو زانیاری و پێشنیار و هەوڵەشی ڕێزی لێگیراوە و کاری پێکراوە.
مەخابن گەلێ ، ئێمە دەمانتوانی بە لانی کەم 3 دەیە سیستەمی خوێندن و پەروەردە وڕۆشنبیریمان ، ئەگەر کاربەدەستان و فرمانڕەوایان ، گوێیان لەو بگرتایە ، ببردایەتە پێشەوە. بەڵام دیسانەوە دەڵێم بەداخەوە، نەك هەر خۆی وەکو کەسێکی ناسراو و خاوەنئەزموون فەرامۆشکراوە ، بەڵکو بایاخیش نەدرا بە ئامۆژگاری و لێکۆڵینەوە و هەوڵەکانیشی . پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە، بەم کارە کێ زەرەر دەکات ، نە خۆیی و نە منداڵەکانی بەڵکو نەوەکانی ئەم چەند ساڵەی دوای ڕاپەڕین، کە ئێستاش هەر دەبێت لە سێبەری پەروەردەی بەعس-دا پێبگەن ، کە گەوەرەش دەبن کۆپییەکی کۆنەکان دەردەچنەوە.

هەر کەس بە تەنها هەر ئەو دوو کتێبە بخوێنێتەوە بۆی دەردەکەوێت ، گەر ئەو کابرایە لە ئەوروپادا بوایە (هەڵبەتە ئەو کاتە ئەو بۆ منداڵی ئەوێی دەنوسی ، چونکە دەیزانی کە دەبێت چی بنوسێت) بەرهەمەکانی لە بارەی پەروەردە و فێرکاریدا بۆ چەندەها زمان وەردەگێڕرا. بەڵام ئینگلیز وتەنی " پیاوێك بە هەڵە لە شوێنێکی هەڵە لە وەخت و سەردەمێکی هەڵە" . ئەوە فوئاد قەرەداخی-یە
لە بریتانیا زۆر لەسەر پەروەردە و فێرکردن دەنوسرێت بەڵام زیاتر بواری پەروەردەیی منداڵەکان و دەروونناسیانە ، بزنس و ئامادەکردنیانە بۆ بزنس، ڕێزگرتن لە کوڵتوری سەقەتی ئێمەمانانە ، یادکردنەوەی پوچگەرایی و بۆنەی تورەهات و گوێگرتن لە بەهاو سەرکەوتنی جەنگ و کوشتارگەلێك کە بە ملیۆن خەڵکی تیادا بووە بە قوربانی ، نەك ئامادەکردنیان و تێگەیاندنیان بۆ داخوازییە زەرووریەکانی کۆمەڵ و تاکەکانی .
پەرتوکێک، کە من بزانم لەوێ سەر پەروەردە نوسرابێت و بۆ چەندزمانی ئەوروپی غەیری ئەوروپی وەرگێڕرابێت ، کتێبەکەی پاولۆ فرێرییە کە لەم دوایەشدا کاک جیهاد حەمەکەریم کردی بە کوردی وکاك فوئادیش پێشەکییەکی تێر و تەسەلی بۆ نوسیوە . من وەرگێڕانەکەی هاوڕێ جیهاد و ئینگلیزییەکەشیم خوێندوە، بڕوا بکەن ئەو کتێبە بە دەیەکێکی وتار و نوسینەکانی کاك فوئاد سوودبەخش و گرنگ نییە . من لێرەدا نامەوێت لەسەر ئەو کتێبە بدوێم چونکە من بە نامەیەکم بۆ هاوڕێی دێرینم، جیهاد ، کە کۆپییەکیم بۆ کاك فوئادیش نارد ، ڕای خۆمم لەسەر کتێبەکە، دەربڕیوە، بەڵام هەر ئەوەندە دەلیم خۆزگە کاك جیهاد و ئەوانەی دیکەمان کە بە تەنگ پەروەردە و فێرکردنەوە دێین کارمان لەسەر پرۆژەکەی کاك فوئاد بکردایە و تاکو لە پرۆژەیەکی سەرکاخەزی فەرامۆشکراوەوە بکرایەتە پرۆژەیەکی کارا و

زیندوو . جێگای داخە نەك هەر باڵادەستانی پەروەردە و فێرکردن ئەو پڕۆژەیان پشتگوێ خست ، بەڵکو تەنانەت نەیانتوانی ئەو کتێبانەی کاک فوئاد لە کتێبخانەی پەروەردە وقوتابخانەکانی سەرەتایی و بنچینەیی دانێن و هەر هیچ نەبێت داوا لە مامۆستاکان بە جددی بکرێت کە بیخوێننەوە . ئەمەش کە نەکراوە جێگای کەسەرێکی گەورەیە و دەبێت باجەکەی بدەین. بەڵام ئێستاش هەر زووە و نەچووە و بچێ، چونکە هیچ گۆڕانکارییەك بۆ گۆڕینی پەروەردە و سیستەمی خوێندن نەکراوە ، بۆیە دەتوانرێت ئەو پڕۆژەیەی کاك فوئاد کاری جددی لەسەر بکرێت تاکو بخرێتەگەڕ پێش ئەوەی کە دوو نەوەی دیکەش بە سەقەتی پەروەردە بکرێت.

*خوێنەری بەڕێز من ئەم وتارەم لە 26/10/2016 دا نوسیوە . بۆ تەواوبوونی ناردم بۆ کاك فوئاد تاکو ڕای وەرگرم . ئەو لە وەڵامدا ئەم پەیامەی بۆ ناردم کە دەیبینیت. لەبەر ئەوە وەستام لە بڵاوکردنەوەی بەڵام ئیتر بیانوێك نابینیم لە دواخستنی زیاتری، بۆیە بڕیارم دا کە بڵاوی بکەمەوە.
برای بەڕێزم کاک زاهیر بەهیوای خۆشیتانم .. ببورە لەدواکەوتنی وەڵامەکەم بەهۆی کێشەی کۆمپیوتەرەوە . دەستەکانت خۆش بێ نووسینەکەت ، سوپاسی هەستت دەکەم . لەڕاستیدا هیچ شتێکی وەهام نەکردووە ، زوربەی کاتەکان زرووف ڕێگەرم بووە ، بارودۆخەکە ئەولەویاتی نوێی هێناوەتە پێشەوە کەژیانی خەڵک گرنگترینیانە .پرسەی خوێندن لەم دامانداییە ، هەتا ئەم دەسەڵاتەش هەبێت ئومێد بە چاکبوونی نییە ، بۆیە گۆڕانکاریی پەروەردەیی لەهەموو کاتێکیتر زیاتر پێویستە بە گۆڕانکاریی سەرلەبەری ئەم کۆمەڵگایەوە ، لەبەر ئەوە هەر ریفۆرمێک سەرەنجامەکەی سەرنەکەوتن دەبێت . بەڕای من بڵاوکردنەوەی نووسینەکەت دوابخەیت بۆ هەلومەرجێکی لەبارتر ، ئەگەر هەر ویستیشت وەک دەنگێک کە هەست بەکەموکوڕییەکان دەکات بڵاوی بکەیتەوە ، ئەوا دوو گۆڕانکاریی تێدابکەیت باشە : ١) هەرچی مەدحێکی منی تێدایە لایبەریت ، هەوڵەکانم وەک کەسێکی ئاسایی پەروەردەیی باس بکەیت ، ٢) ئەو بڕگەیەی لێ لاببەیت کە پەیوەندی بە پاولۆ فرەرییەوە هەیە چونکە هەرگیز من لە ئاستی ئەودا نیم ، ئەو کەسێکی گەورەی پەروەردەییەو ، من تەنها دەتوانم لە بواری پەروەردەدا قوتابییەکی ئەو بم . لەگەڵ ئەوپەڕی ڕێزو خۆشەویستیم .
لە وەڵامیدا منیش ئەم پەیامەم بۆ ناردەوە:

یەکەم : من حەز دەکەم واز لە تەوازوعی بێنین پێویستمان بەوە هەیە بە پێچەوانەی کەچەرەوە کاربکەین کە لەمانەش پێزانینی ئەرکو

دسزی خهکییه که له ژیاندان نهك که مردن ، ئهو کاته ستایشیان بکهین و کتبیان لهسهر هشبکهینهوه ، من زر قم لهم نهرتهیه چونکه ئهمه نهك ههر ب ماناشه بهکو زهرهرمهندیشه . لهمهناش گرنگتر بهکو ئهم نوسینه ببته ئاودانهوهیهك له ت له لایهن کهسانکهوه که ئستا دهیانهوت شتك سهبارهت به پهروهردهو پگهیاندان بکهن و تاکو خت له ژیانتا ماویت ، بتوانن بگهینهوه ب خت دهربـــارهی ئامژگـــاریی و شیکردنـــهوهی قـــوتری مهبهســـتی نوسینهکانت. سهباره به داواکارییهکهت ، بمبهخشه که من ناتوانم به قسهت بکهم . دووههم : من که ئهمهم نوسیوه پهیوهندی به خزمایهتی و کهسایهتی و هاویهتییه و نییهو ت شایستهی زریت نهك چهند دك که لهلایهن منهوه دهنوسرت که خوا دهزانت چهند کهس دهیخونتو . سیم : ت له باول باشترت نوسیوه باول کادیری حیزبه زیاتر له پهروهردهکار، موحازهرهی حیزبی وتوتهوه لهبری کارکردن لهسهر تهواوی پهروهردهی منداان ، گهر شتکیشی لهو بوارهدا کردبت ، ههر ب تهرویزی فکری حیزبییانه بووه نه شتکی دیکه . بهام ئهوهی که باولی کرد به ناسراو ئهو کتبهی نهبوو بهکو ئهو پوپاگهنده گهورهی که له لایهن ماشنی حیزبییهو بی دهکرا که زیاتر له سهدهها حیزب له جیهاندا پشتگیری دهکرد . بهام تیهکی کهم دهرفهت له واتکی خاپورکراو و کمهکی دازاوو و کمه حیزبی به خونی سهریی یهك تینوو بوو ، نهك ههر خت بویته قوربانی بهکو متودی پهروهدهکارییهکهشت بوه قوربانی ، دهنا ت ئهگهر له باول بهتواناتر نهبیت دنیابه به پی ئهوهی کهمن لهسهر ههردووکتانم خندتهوه ، کهمتر نیت . که باوم کردهوه – دوای وهامهکهی ت سـهبارهت بـه دهرهفـهت- ، دهتـوانم تبینییهکهی ت له دامنی نوسینهکهوه وهکو خی داندمهوه ، که ئهمهش وهکو کهوتنی نوانی کابرای کوردهی دهستومچی سوار و پیادهکهی ، لدهکهین . هیوام خشی و تهندروستی باشه بت .

کرچـــی و یفرانـــدم . . . .

زانا شێخ محمد

. ماوەیەکە هەراو ووریاک نراوەتەوە گوایە هەندیک حزب و خێڵ
دەیانەوێت خزمەت بەگەل و نیشتمانی بریندار بکەن لەکاتێکدا
کوردستانیان وویران و تاڵان کردوە هەمو میللەتیان کردۆتە بندیوار
ئەوانەی کە دەیان ساڵە لەسەر سکی ئەو میللەتە هەژارە دەخۆن و
دەخۆنەوەو خۆیان دەوڵەمەند دەکەن و پێگەی خۆیان قایم دەکەن و
لەهەوڵی بەدەست هێنانی پۆست و ئیمتیازی زیاتردان و ئەوەی پێی
بڵێیت خەمی میللەتی برسێی و هەژاریان نیە پێمان دەڵێن ڕیفراندۆم
دەکەین بۆ ئەوەی دواتر سەربەخۆیی ڕابگەیەنیین من لەگەڵ
سەربەخۆیدام و هەمو کوردیش چاوەڕێی ئەو ڕۆژە دەکات بەڵم ئەو ڕۆژە
پێویستی بە دانانی پایەکانی دەوڵەتداری یە ئەم بابەتە قسەی زۆر
هەڵدەگرێت جا بە چەند ووشەو ڕستەیەک تەواو ناکرێت بۆیە من باس لە
چەمکێکی بچوکی ئەو بابەتە دەکەم سەرەتا بەنمونەی کرێچی دەست پێ
دەکەم ئەگەر کەسیک کرێچی بێت و خانوی خۆی نەبێت پێویست بەوە
دەکات ب□□□ی خانوت دەوێت بێ گومان نەخێر ئەمەش بەڵامێک دەکات و
دەڵێ بەمەرجێک دراوسێی خراپم نەبێت خانوەکە جنۆکەو جانەوەری
تێدانەبێت و ڕێمان لێ نەگێرێت کە ئازادانە بچینە دەرەوەو تیایدا
لەبرسا نەمرین کەمن بزانم خانویەکم دەدەنێ تیایدا لەبرسا بمرم بە
تورێک نامەوێت بابێنەوە سەربا بەتەکە پایەکانی دەوڵەتداری خۆی
لەچەند پایەیەک دەبێنێ کە ئێمە هیچیمان نیە سوپای نیشتمانی کە
ئێمە جارێ نەگەشتوینە بەو ئاواتە ئابوری سەربەخۆ ئێمە بەناو
ئابوری سەربەخۆمان هەیە بەڵام میللەت چارەکە موچەی دەدەنێ و
بەدومانگ جارێک هەروەها دەبێت ژێرخانی ئابوری هێندە بەهێز بێت
توانای ئەوەت بێت بەلای کەمەوە ٣ ساڵ بتوانی میللەت بەڕێوەبەری بە
پارە پاشەکەوتکراوەکان کە لەبانکداهەیە کاتێک دەوڵەتانی دراوسێ
ئابڵوقەت دەخەنەسەر کە ئەمەمان نەک نیە بەڵکو دەسەڵات پارەی تاک
بەتاکی خەڵک قەرزاراوە کەسی واهەیە دو دەفتەر دۆلار زیاتری لای
حکومەتەو حکومەتیش مێشێک میوانی نیە سەرچاوەی دارای و ئابوریمان
خۆی لەهەناردن□ی نەوتدا دەبینێت و هیچ سەرچاوەی تری بەدیلی ترمان
نیە تا پشتی پێ ببەستین.

ڕێزگرتنی یاسا ئەمەش لەکوردستاندا بونی نیە چونکە بینمان بۆکورسی
کەسێک پەرلەمان داخراو حکومەتیش ئفلیج کرا گەورەترین دەزگای
هەڵبژ□رردراوی خەڵک سوکایەتی پێ کرا لەلایەن حزبەوەو بەهێزی چەکدار
پەرلەمان پەک خرا. شەفافی□ت لەکوردستاندا شەفافیەت هەر ووجودی

نیەو بنەماڵەیەک یاری بە موقەدەراتی میللەتێک دەکەن. مافی مر□ق مافی مرۆڤیش نەماوە بۆ نمونە لە ٨ مارسدا ڕۆژی ژناندا موچەی ژنان و منداڵانیان بڕی لە زیندانەکان ئاماری دەستەی مافی مر□ق د□□□ کە ئەشکەنجی زیندانیان لە حاڵەتەو بوە بەدیاردە . ئازادی ڕۆژنامەگەری ئەمەش بونی نیە چونکە هەر ڕۆژنامە نوسێک باس ل□ پشتی پەرد□ی دابەتەکان بکات یان دەستگیر دەکرێت یان تیرۆر دەکرێت یان خۆیان ووتەنی ئاوودیووی دێگەڵە دەکرێت.

سەرچاوی ئاو ئێمە چەند ساڵە بەناو حکومەتین تەنها بیریان لەگیرفانی خۆیان کردۆتەوە هیچ سەرچاوەیەکی ئاومان نیە پشتی پێ بەستین سەرچاوەی ئاوەکانی کوردستان لەتورکیاو ئێرانن بۆخۆمان باش دەزانین چەند کەم بۆتەوە بەهۆی بەنداو دروست کردن و گلدانەوەی ئاوەکان لە ووڵاتی خۆیاندا و دژایەتی پێ کردنی ئێمە ئەم دەسەڵاتە هێندە باڵەخاەی شەخسی و حزبی دروست کرد هێندە بەنداوی دروست نەکرد تا لەکەم ئاوی کوردستان بپارێزن. ئازادی بازاڕ ئەویش خۆی لەدوکۆمپانیایی حزبی دەبێنێت کۆمپانیاکانی پارتی و کۆمپانیاکانی یکێتی تەواوی تەندەری پڕۆژەو کارەکانی حکومەت بۆ ئەم دو کۆمپانیایە دەردەچێت و بەهیچ جۆرێکیش باج نادەن بەحکومەت دو تۆڕی موبایلمان هەیە تۆڕەکانی یەکێتی و تۆڕەکانی پارتی کە بەئاشکرا کارتێکی ٥٠٠٠ دینار دەدەنە ٦٠٠٠ دینارو بە ئاشکرا دزی لەو میلەتە دەکەن و حکومەتیش توانای لێپرسینەوی ئەم کۆمپانیانەی نیە چونکە خۆیان بەجۆرێک لەجۆرەکان کارمەندی حزبن و حزبیش خاوەنی تۆڕەکانە و کۆمپانیاکانە خراپی دۆخەکە لەوەدایە سزای کۆمپانیا نادەن نمونە کوێر کردنی دەیان کەس بەدەرزی خراپ لەهەولێر کەس سزانەدرا هێنانی سوتەمەنی ژەهراوی بە تەنەکەر بۆسلێمانی و دوای دەستگیرکردنی ڕەوانەکردنەوەی بۆ سنو بێ سزادان و تەلەف کردنی بەنزینەکەو بێ گومان هاوردەکردنەوەی بە شێوازێکی تر کەرتی تەندروستی ئەوکەرتەش لەبەرچاوی هەموان ڕونە تەواوی بەرپرسان بۆ هەڵامەتیش نایەنە ناو نەخۆشخانەکانی خۆمان بۆیە ئەوان خۆین پێش هەمو کەسێک فەشەلی ئەوکەرتە بەگویماندەدەن.

کەرتی پەروەردەلەدنیادا زۆرترین گرنگی بەم کەرتە دەدرێت بۆئەوەی نەوەیەکی لێهاتو نیشتمان پەروەر متمانە بەخۆ دروست بکەن و حکومەت بەردەوام لەخەمی ئەم کەرتەدایە چونکە تەواوی حکومڕانان دەبێت بەم کەرتەدا تێ پەڕن جگە لەحکومی قەرەقوشی کوردی سەرەڕای بڕین موچەو کەمکردنەوەی بۆ چارەکە موچە حکومەت دەوامی ئەم کەرتەی کەم کردۆتەوە بە پێچەوانەی جیهان هەروەها زۆر جارئەو وەزیرەی کە ئەم

ک□رت□ ب□□و□ دەبات لەهوڵی بە کۆیلەکردنی نەوەی نوێیە و ڕەسمی سەرۆکە بەزۆر سەپاوەکە بەسەر خویندکاران دابەش دەکات و وینەیان لەگەڵ دەگرێت تا بیکاتە چالاکیەک بۆ سەرۆکی حزبەکەی و خۆی پێ بەرێتە پێشێ کەرتی خوێندنی باڵا ئەم کەرتەش هیچی لەوانێ تر کەمتر نەبێت زیاتر نیە دیاردەی قبوڵ خاس و دواتر واستەو واستە کاری بۆ ئەوەی فڵان دەرچێت و مامۆستا با پرسیارەکانت سوک بێت تا خوێندکار گلەیی نەکەن لای بەرپرسانی سەرو خۆمان یان دەڵێن فڵان خوێندکار نەخۆشەو بەڵکو لەم تاقی کردنەوە بەشداری نەکات زۆر قورسە بەمەرجێک هەمو مامۆستایان زانکۆ و پەیمانگاکان شەهادی بەرزی خۆێنیان هەیەو ئەگەر خوێندکارێک نەخۆش بێت پێویست بەوەناکات واستەی بۆ بکرێت خۆیان دکتۆرن و ئیجازەی دەەن بەسەرهاتێک باوە لەکوردستان دەڵێن کۆمەڵێک مامۆستای زانکۆ کۆبونەوەیەکی جیهانیان هەبوو دەبو بە فڕۆکە بڕۆن کاتێک هەمو سواری فڕۆکەکە بون کاپتنی فڕۆکە کە پێی ووتن مامۆستایان ئەم فڕۆکەیە یەکێک لەخوێندکارەکانی ئێوە دروستی کردوە مامۆستاکان دادەبەزن یەک مامۆستا نەبێت دەڵێن مامۆستا چۆن تۆ دانەبەزیت دەڵێت پاخر من دڵنیام خوێندکاری ئێمە دروستی کردبێت نافڕێت من ڕێزم بۆ مامۆستاو دکتۆرە بەڕێزە نیشتمان پەروەرەکە هەیە ئەوان بەردەوام لەهەوڵی چاک کردنێی ئەو کەرتدان بەڵام دەسەڵات ڕێگرەو نایەوێت خەڵک لە خۆیان زیرەکربێت.

دادوەری و دادگاکان بەداخەوە ئەمیش حزب کۆنتڕۆڵی کردوە نمونەیەکی سادە ئەنجومەنی دادوەری پارتی بەتەعینات دایناون واتە بە ئیمزای سەرۆکی پارتی داندراون تەواو وەلائیان بۆ پارتی و بارزانی هەیە ی کەچی دێن تەداخول لەکاری یاسای پەرلەمان دەکەن و وادە بۆ ئوکەس درێژ دەکەنەوە کە ئەوانی داناوە بەکورتی سەربەخۆ نین و ژێر دەستەی حزبن هەر کەیسک دژی ئەم حزبە دەیەڵات دارا نەبێت هیچ کات سەرکەوتو نەبوەو تاوانباران دەست گیر نەکراون نمونەش زۆرە بکوژی فول لایتەکەی هەولێر. کەرتی پیشەسازی هەر گرنکی بەو کەرتە نەدراوە بەڵکو زۆر جار ڕێگریشی لێکراوە بەپاساوی جۆراو جۆر ب□□□ام لەڕاستیدا بەرپرسان داوای بەش و سەهمیان کردوە . کەرتی کشتوکاڵ و ئاودێری ئەویش هیچ کارگەو سایلۆیەکی ئەوتۆمان نیە تا بەرهەمی جوتیاڕان بکڕدرێتەوە لەبازارەکاندا و بهەکر بهێانێت بۆ ناوخۆ.

پەیوەندیەکان ی دەرەوە کەئەمە با بەتێکی گرنگی ئەم پڕۆسەیەیە بەڵام بەداخەوە ئەویش حزبیەو وەک دەزگای نیشتمانی کاریناکات کاتک پارتی لەگەڵ ووڵاتێک باش بێت ئەوە پەیوەندیەکان باشن کاتێکیش خراپ بو پەیوەندیەکان خراپن تەواوی پەیوەندیەکان لەسەر بنەمای

بازرگانی هەڕاج کردنی سامانی نیشتمان بنیاد نراوە نەک نەتەوە بۆیە هێزیکی ئەو تۆی نیە لەگەڵ هەر سێ پارچەکەی تری کوردستاندا کۆک و تەبانین بۆ نمونە پارتی بەسەرۆکایەتی بارزانی لەسەر داوای تورکیا حزبێکی تری لە ڕۆژ ئاوا دروست کردو هێزیکی جەکداریشی بۆ دروست کرد تا دژایەتی کانتۆنەکانی پێ بکات کاتێک تورکیا ویستی بۆنمونەش شەڕەکانی ئەم دواییەی شەنگال کە ئەوهێزەی پارتی دروستی کرد شەڕی شەڕڤانی پێ دەکرد پارتی ئابڵوقەی خستە سەر ڕۆژئاواو خەندەقی لێدا دژی کوردانی ئەوێ لەسەرداوای تورکیا چونکە تاکە ڕێگای کوردستانی گەورە بۆ سەر دەریای ناوەڕاست لە کوردستانی ڕۆژئاوایە بۆ یە تورکیا بەردەوام هێرش دەکات تا کوردانی ڕۆژئاوا نەگەنە سەر دەریا پارتیش بێ گومان لەخزمەتی تورکدایەو هەمو کارێک دەکات بۆڕازی کردنیان کوردستای باکور دیسان پارتی لەسەرداوای تورک پارتێکی بۆ کوردستانی باکور دامەزراندوە لەسەر بو جەو قوتی خەڵک تەنها بۆ مەرامی حزبی و ڕازی کردنی دوژمنانی کورد و دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم پارتی سود لەداهاتی کوردستان وەردەگرێت بۆ چەکدار کردنی نەیارەکانی کوردستانی باکورو ڕۆژ ئاوا بەکورتی جاشەکان .

بەکورتی و پوختی دەسەڵاتێکی گەندەڵ و فاشیلترین کەسی ناو حزب دەستیان بەدەسەڵاتی کوردیەوە گڕرتەو دوای برسی کردنی خەڵک و دروست کردنی دەیان قەیران دەیانەوێت بە ڕیفراندومێک خۆیان لەو گوناح و تاوانە پاک بکەنەوە کەبەسەر میللەتدا هێناویانە بەوشیوەیە کەتەنها بۆ گیرفان و مانەوەی خۆیان بەکاربێنن بەمەر جێک بۆ سەربەخۆیی نیە بۆ مانەو□یان لەدەسەڵات و برسی کردنی زیاتری خەڵک بۆیە ئەگەر نیەتان پاک بوایە دەبو دوساڵ پێش ئیستا ئامادەسازیتان بۆ بکردایە نەک دوساڵ پێش ئێستا دۆخەکەتان تێک بدایە و میللەتان بێ ئومێد بکردایە ئەگەر بەکرێچیەک بڵێی بچۆرە خانویەک بۆ خۆت بەڵام ئاوی نیە کارەبای نیە پارە نیە کار نیە یاسا نیە ئازاد نیت دەبێت برسی بیت و ببیتە کۆیلە دراوسێکانت خراپن دژایەتیت دەکەن کۆڵا نەکانی پشتەوەش هەر دژی تۆن خانوەکەش پڕە لەجانەوەرو جنۆکە و دەعبا بێ گومان دەڵێی نەخێر با هەر کرێچی بم منیش دەڵێم نەخێر بۆ گەوجاندۆم هەرکات پارە دزراوەکانی موچە خۆرانتان گەڕاندەوە دەست بەرداری کورسیە ناشەرعیەکە بون یاسا سەروەر بوداهات شەف بوو قەیرانە دروست کراوەکان نەمابو کەرتەکان چاک ببون ئەوکاتە قسەمان نامێنێت.

نووسین و فەیسبووك … بەختیار محەمەد

هەندێك جار لە فەیسبووكدا نووسینەكانمان دەبنە دروشم. واتە لە ڕووی ناوەڕۆك و شێوەوە لە دروشم نزیك دەبنەوە (یان هەندێ جار لە پەند و قسەی نەستەق): فەیسبووك حەزی لە كورتبێژییە (مەرج نییە كورت و پوختی). بە كورتییەكەی فەیسبووك نووسەر تەنبەڵ دەكا، كە بە نووسینی كورت و دروشماویی ڕازی بێ و واز لە نووسینی ئەدەبی ڕاستەقینە و گوتار و لێكۆڵینەوەی جددیی و ڕاستەقینە بێنێ.

فەیسبووك نەك هەر نووسەری تەنبەڵ، بەڵكو خوێنەری تەنبەڵیش دروست دەكا. ئەو خوێنەرەی تەنها هەواڵ و قسەی هەنووكەیی سەرنجی ڕادەكێشێ، نەك پرسی فیكری و زمان و گوتاری ئیستاتیكی. ڕاستییەكەی ئەوەی لە فەیسبووكدا هەیە پتر بینەرە، خوێنەر نییە. ئەو بینەرەی لە جیاتی عەقڵ و هزر تەنها چاوەكانی بەكار دەهێنێ (كارێكی چێژاویی ئاسان). هەربۆیەش بینەری ڤیدیۆ و وێنەكان زۆر لە خوێنەری نووسین بە گشتی و نووسینی جددیی زیاترە.

بە كورتییەكەی – پێم وایە – فەیسبووك و لاپتۆپ (كۆمپیوتەر) خەیاڵ (خەیاڵی ئازاد) دەكوژن (یان بەرتەسكی دەكەنەوە). خەیاڵ پتر دەتوانێ لەگەڵ ڕووپەڕی كاغەز (كتێب) دا بەختەوەر و بەرزەفڕ و ئازاد بێ. كاغەز كەشێكی هێمنتر بە زەینمان دەبەخشێ. لێرەشەوە باشتر و زیاتر دەتوانین بیر بكەینەوە و خەیاڵ بكەین. واتە دەسەڵاتی تەكنۆلۆژیا، سەیرورەی كاتی كاركردنی دەروون و بیركردنەوەمان بۆ خۆی داگیر دەكا و قووتی دەدا (تەكنۆلۆژیا هەر جەستەمان كۆنترۆڵ ناكا، بەڵكو دەروون و زەین و بیركردنەوەشمان بۆ خۆی دەبا). لێرەوە ئێمە – بە بێ ئەوەی ئاگامان لێ بێ – كاتێكی زۆرمان لەناو گەمەكانی دەسەڵاتی تەكنۆلۆژیادا بەفیڕۆ دەچێ: بمانەوێ و نەمانەوێ ئەو هەژموونی تەواوی بەسەرماندا هەیە؛ ئەو هەژموونەی ئازادییەكانمان دەخاتە ناو قووڵایی فەزای خۆیەوە؛ كەواتە ئێمە لە شوێنی خۆمانەوە، بێ جووڵە و بێ دەنگ ئازادین: فەیسبووك ئازادی گوتەمان پێ دەبەخشێ، بەڵام ئازادی كردارمان لێ دەستێنێتەوە. ئەو ئازادی بە چاومان دەبەخشێ، بەڵام خەیاڵ و

بیرکرنەوەمان (لە ڕێی زەمەنی خێرایی خۆیەوە) کۆت و بەند دەکا. بە کورتییەکەی ئەو جەستە و بیرکردنەوەمان (عەقڵمان) دەکاتە موڵکی خۆی. لێرەشەوە ئێمە ئازادین، بەڵام لە زەمەن و شوێنێکی دیاریکراودا، کە ئەویش زەمەن و شوێنی ماددیی دیاریکراوی فەیسبووکە؛ ئەو زەمەن و شوێنەی تەنها لە ژوورەکانماندا بوونیان هەیە. بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا، ئەم ئازادییە بەرتەسکە دیاریکراوە، دەشێ ئازادی فرەوانی فیکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی لە واقیعی پراکتیکی کۆمەڵگەکاندا بەدوای خۆیدا بهێنێ.

شتێك بهێوەرێ* … سێران محەمەدی سوورێ

تۆپێك… خۆشنوودە ،
منداڵێك یاری لەگەڵ دەكات.
2
پیانیستێك… دەهرییێ
لێ خۆی و پیانۆكەی،
كە ناچنەوە سەر تەبابوون لەگەڵێ:
ڕیتمی گەڵا و
بایەكی پاییزە و
ڕاكشانی ژن بۆ هەورییەكی تەنكی ئاودامان.
3
تەسبیحێك
ڕێژەكانی تەمەنی ژنێكی بە ناژمێردرێت،
كە بەرێكی تەنیاییان گرتووە.
4
سەگێك
هەڵبەز و دابەز… تەدە پێڵێ!
شاگەشكە یە
كوخێك، شەوان خۆی دەخزێنێتە باوەشیەوە.
5
لەو ئایەت بۆ ئەو ئایەت… ڕاهیبێك

سەر دەرناكات
لە ناكۆكى خودا و شەيتان.
6
خودا يەك،
دواى شەڕە نەبڕاوەكەى خۆى خستين و
خۆر: ئاوازى كەمانێك… دوور.
مانگ: سەفەر تا ئەوسەرى عيشق.
سێو: شەوچەرەى سەر مێز.
ژن: سوكنايى تەنيايى.
شەڕاب: هەر بۆ خۆى بوو.
7
سێو: قينى هەميشەيى خودا لە مرۆڤ.
سێو: خاڵى ناتەبايى و
ڕێگە نەخشەى شەيتان.
ئەو سێوە تا خۆى نيشان نەدابا
ئەو خودا يەى وێرانەيەك بوو لە غروور
ئارام نەدەبوەوە.
8
ژيان مەزەندەى درۆيێك بوو
ئێمە ڕێكەوتمان كرد.
دۆڕانێ بوو
يەك يەكى هەنگاوەكانى نزيك ڕاكشانى ژن و
فڕين لە باڵە خۆڵەمێشيەكەى كۆتر و
چاوەڕوانى دايكێك
لە گەڕانەوەى منداڵە گوڵ□ بەڕۆژ فرۆشەكەى
ئەو دۆڕانە
چى بەرسيلەى عيشق هەبوو، پێى دۆڕاندين و
ڕۆشنايي□ك چي□
لە يادگە شەقار بووەكەى نەهێشتينەوە.
9
بمبوورن، كە هێندەى شينايى ئاسمان
سپي□تى دڵى مەسيح
سادەيى دوو منداڵ
بيرم لە فڕينى كەناري□ك نەكردبێتەوە
نەم وتبێت، بۆ خاترى چريكەى ئەم" پێغەمبەر"ە**
شتێ بكە… خودا يە!
ئەم پاساري□ لە خەونى فڕين دايە

ئەم پیاوە هێشتا خوێنی لێدەتكێ
ئەم منداڵە دڵی بە كایەكانەوە خۆشە، با گەورە نەبێ.
10
درەنگانێك ختوكەم دەدا
درەنگانێك لە چاوەڕوانیمدایە…
خۆم مەڵاس بدەم
قفڵ لە دەرگه بدەم
یەك یەكی پەردەكان دابدەمەوە.
درەنگانێك نیگام دەبا توولەڕێی ئاوایی.
درەنگانێك جگەر□ یەك لە نووتەكی لاڕێوە، دادەگیرسێ
تا دێ نزیك دەبێتەوە
تاریكیش قووڵتر دەڕوانێ.
درەنگانێك… هەوا سارد
نیگا… تەرمێك بێوادە پیر
تا بڵێیت شەوێك… ئەنگوستەچاو
ختووكەدانی خۆكوشتنێك… نێزیك
تەمی بێدەنگیێك… وەربووبێتە خۆم
11
سێ هەنگاو دوور و نێزیك
ترس رژاوە
كۆڵانێك… بەسەر خۆرهەڵاتنی بەیانیان!
كەسێك… تەپە تەپ بە كۆڵانەكەدا…
قیژەیەك بەرز دەبێتەوە
سێبەرێك دەنیشێتە سەر پەنجەرەكەم و
دەخزێمە قوژبنێكەوە.
بەر□ بەیان… دەرگه بستێك دەكەمەوە
خۆر ڕمێ د□ت□ □ ژوور
سەر□ تاتكێیەك دەكەم
هەنگاوێ دەكشێمەوە
سەیر… دەكەم، دنیا هەر وەك خۆیەتی
وەك جاران فریودەر و
وەك جاران جوان و
وەك ژن میهرەبان خۆی نواندووە.
ئیتر بێدەنگی و خۆم
دەخزێنمە گۆش□ یەكی لاچەپی ئێوارانمەوە و
ڕۆژ و
مانگ و

ساڵ
بیر لە تۆ دەکەمەوە، لە خۆم نا.
12
کەسێك پەنهان… لەمندا
لەودیو مەینەتییەکان، کەڕەنا دەژەنێ
دەستێك خاڵی لە مروەتی ئێوارە، دەنووسێ:
ئێوە هەر هێندە
شەقەی کەنارییەك ئیستێکی پێدەکردن
غەریزەی مێینەتی کوێری دەکردن و
ماندوو دەچوونەوە؛
لە بە ئەدرەسکردنی جەنگ و وێرانکردن.
شپرزە تا شکۆفەی کزە تاریکییەکی درەنگ.
ئێوە ئەو ئافرێنراوه دۆڕاوانه‌ی شەڕە پیرۆزییەکان بوون
دواجار خوداکانتان لەسەر بەرماڵێکی لەخوێنا مەییو
تەنیا، تەنیا جێوهێشتن… نه‌گهڕانه‌وه.
بەڵام بە بێگوناهیتان
نەتانتوانی بێ عیشق، بێ خوێن بژین
گۆزەی خەتای خوداکانتان
لە ئێوارەی منداڵیتان؛ ورد وخاش کرد.
13
کەسێك لەمندا… چاوەڕوان
وەك منداڵێك
ورك لە دایکی گرتبێ و
قاچەکانی خستبێتە خۆڵی حەوشەکەوە.
14
خودایە! ئەگەر ڕۆژێك خواستت شتێك بەریتەوە
هەموو شتێکم ببە
تەنیا گریان لە نووتەکی ژووری منداڵیم نەبێت.
قەینا ئەگەر ڕووت و قووت
پێخاوسیش جێی بێڵیت.
15
ڕابردوو… حیکمەتی شپرزەی شەوێکی دڕدۆنگە
لە یادگەی خودا.
تارمایی پرسیارێکی چاوەڕوان□کراوە
لای موسافیرێکی ڕێلێونبوو.
ئێستا… ژنێکە لە نێوان بزربوون و خۆ دزینەوە.
پیاوێکە ل□ نێو گومان و خۆ بیرچوونەوە.

داهاتوو… مقۆمقۆی خوداکانە
لەسەر دڵۆپێك خوێن.
خەمە سیزیفییەکەی جەنجاڵییە، بۆ تریفە:
بەقوربان؛ دواجار مەرگ
بە ماچ، چەپکێ گوڵ،
ڕووانینێکی یاسەمینانە فریومان دەدا
ڕێی ئەم هەموو گریانەت بەرەو کوێ؟!
ترسته! پیاسەکانی ئێوارەی دوێنێ،
لە گەڵ دارسێوێکی تر بتبینن؟

16

ئێستا خەیاڵ
لای ڕاکشانی ژنە بە هەورییەکی تەنك.
لای پیاسەیەکە لەگەڵ سەگە تووکن سپییەکە.
لای دان دانە بەو کۆترانەی
دەنووکیان لێوان□و لە حیکایەت،
چون و هاتنی ڕاڕەو و
تەنیایی سەر جێگەیەك؛ پیاوێکی تێدا نەخست.

17

ئێوارە بوو… نێزیك تەنیایی باغ
پیرە مێردێك پرسی: تۆ بڵێی
ستیانێ گوڵەبەڕۆژە بە چەند بێ؟
ئەو خوی هەمیشەیی، دزینی ئەو ستیانانە بوو
ژنە دێهاتییەکان
لە چاوەڕوانی جەنگاوەرە شکست خواردووەکانیان
بە تەنافی بێمروەتی هەڵیان دەخستن،
کە هەندێکیان گەڕانەوە و
ئەوانی تریش؛
لە خەیاڵی ڕاکشانی ژنە ئاوییەکانیان… مەراق کوشتنی.

18

ئێواران…
خۆر دەخزێتە باوەشی تەپ□ل□ی□کی لمین.
دەنگی ئومێدی گەڕانەوەیەك دەپڕژێتە سەرم.
منداڵێك دەست بۆ لێکردنەوەی سێوێك ڕایەڵ دەکات.
لەژێر سنەو بەرێك
نابینایێك… بۆن بە دەسماڵَێکەوە دەکا
دەست بە لاڕوومەتی چەپی دادێنێ
هەست بە کڕووزانەوەی ماچێك دەکات

19
ماچ: گەڕاندنەوەی نسێی بەیانی باشێکە… بەدزی کۆتر.
گمەیەك ڕووناکییە، لە تروسکایی لاچەپی دێیێکەوە.
گێڕانەوەی حیکایەتێکە لەدەمی پیرەژنێکی دنیا دیتە.
ئەفسانەی ئەو پەپولە مەلوولانەیە؛
تەنیایی چاوی هەڵگڵۆفیون لە لۆچ.
نیگا بڕینە لە خنجیلەیی جووچك و
پاسارییەکی هەڵکوڕماوی غەمگین،
وەك هەستی کردبێ ئەم ئێوارەیە دەمرێ.
20
دەتزانی!
سەوڵ بۆ بەلەمی ئێوارەیێکی لێڵ پڕ زەحمەتە
پەنجەکردن بە تارا
ل□ بەردەم پەنجەرەی مارێك،
ئەم نێڵە نێڵەی ناخی منی پێهێور نابێتەوە.
ئیتر بۆ کام ئێوارە گەڕانەوەیەك… درەنگ،
ئەم بەردەرگه یە چۆل ناکەیت.
بۆکام خۆشنوودی بەیانیان
پەنجەرەکەت ئاوەڵایە و
خاك مێخەك ڕێژ دەکەیت.
بەم دەستە نائومێدان□ تەوە
خۆت و ئەم زەمبیلەیە، بۆ کوێ دەبەیت؟
کە چنگێ ڕووناکییان تێدا نییە!
21
بەفر حینجەی دایکێکە
لە خوێندنەوەی چیرۆکێکی کوردیی بۆ منداڵە تاقانەکەی.
خۆرەتاو سەرکێشی منداڵێکە
لە هەڵماتن بە هێلکەکانی شەیتانی بوون.
ژیانیش لە شیرین خەودا
حیکمەتی لاڵانەوەی خوناوە
لە گومانی خەنجەر.
نا دەشێ، سێ هەنگاو لێتەوە دوور
ڕامانی پشیلە تووکن سپییەکە بێ،
کە بێهوودە لە گەڕانەوەی ڕووحێکی پەژمووردەدا
نیگای بڕیوەتە ڕووبارەکە.

* ئەم شیعره له ژماره (510)ی هەفتەنامەی زاری کرمانجی، بڵاو

کراوەتەوە.
** مەبەست لە “مەزهەری خالقی”یە.

دوو دڵدار ... سمکۆ ئەحمەد

هەنگێك و گوڵێك دڵدار بوون
هەنگەكە هەموو ئێوارانێ
ماچی هەنگوێنی لەژێر پەڕەی
گوڵ دادەنا
گوڵیش هەموو بەیانیەك باوەشی
پەمەیی بەودا دەکرد و
نەرم نەرم شیللەی مەمکی
لەنێو دەمی هەنگ دادەنا

باخچەو و گوڵ و مەل و چیمەن
هاوڕێیان بوون
تەختەی شانۆو
پەڕەی شیعری هەردووکیان بوون
ڕۆژ هات و چوو
بەفرو نێرگز سەرچۆپیان
ئالوگۆڕ کرد
دارو باخچە بەرگی سەوز و سپی و نارنجیان یەک لە دوای یەک
ل□ بەژن هەڵکرد

بەیانیەکی پرچ زەرد هات
گوڵی پەمبە زەرد هەلگەڕا
کاتێ زانی ئەو بەیانی یە لە ژێر لۆچی مەمکی
پەڕەکانیا ماچی هەنگوین دانەنرابوو
هاواری لە باخچەو چیمەن کرد
سەودایەکی هەنگی چاوزەردی بۆ بکەن
گوڵ و باخچەو مەل و چیمەن
کەوتنە گەڕان
بەدوای هەنگی عاشقدا لەگەڵ باران

شاخ و دەشت و حەوشەی ماڵان
کەوتنە گەڕان

مەلی باڵشین بە چاوی خۆی
هەنگی چاوزەردی بینیبوو
لە نێو پوورەی باخی سەرەك
زیندانیکی بە تەل چنراو
لە باتی گوڵ کەللە شەکر
لەکەمەری هەنگ بەسرابوو

گوێی پەمبە لەو ڕۆژەوە شیلەی نەما
ووردە ووردە قەترە ماچی هەنگوینی هەنگ لە ژێر پەڕەی پەمەیدا وەک
زەنگیانە کەوتنە خوارێ
ڕۆژ لەدوای ڕۆژ چرچ و سیس بوو
لە پایزدا بۆ دواجاریش لە چاو وونبوو

سمکۆ ئەحمەد
لەندەن ٢٠١٧

نەرەموکینە ... هیوا سەعید

نەرەموکینە
دەزانن بۆ نە ژنەکان لە باوەشتان دەگرن،
نە پیاوەکان چارەی ئەوەیان دەوێ؟
ئەدیب نەمردووە ئەدیب.

ئەدیب دەعبایەکی یەکچاوە
ژیان بە یەک ڕەنگ دەبینێ
ئەوە دوو ڕەنگن
هەتا لە ژێر چاودێری ئەو دەعبایە بن
دەبێ خەون بە باوەشی ژنەوە ببینن،
دەبێ بە خەیاڵ ماچی پیاو بکەن.

بەڵام پەندێک هەیە دەڵێ:

تامی سێو بە خەیاڵ ناکرێ.
بەلکو بەڕاستی گاز لەو سێوه بگرن
سەرەتا دەبێ بوێرن ئۆدیب، ئەو پاسەوانە بکوژن.

ئەگەرنا لە بێ دەسەڵاتی بڕوا بەوە دێنن لە دەرەوەی خەیاڵتان هیچ سێوێک بونی نییە
یان ئەگەر هەشبێ لەلاتان گرنگ نییە لەبەرئەوەی دەترسن دەستی ب□ ب□ب□ن
یانیش دەگەنە ئەو باوەڕەی سێوی ڕاستەقینە لە دەرەوەی ئەم دنیایەیە
کەواتە تا دەمرن دەبێ بە خەیاڵ بژین.

بۆ ئەوەی لەو زیندانەی خەیاڵتان ئازاد بن
وەرن فێرتان بکەم
ئۆدیب چۆن دەکوژرێت

هەموو کەسێک دۆست و دوژمنی هەیە
ئەویش دۆستەکانی ئەو ژیرانەن
خەیاڵتان بە تامی ڕاستی دەرخوارد دەدەن
دوژمنەکانی ئەو شێتانەن
دەڵێن چێژی خەیاڵ سەرکوتبوونە
نێرەموکینە ببنە دۆستی دوژمنەکانی ئۆدیب
وەها دەمرێ.

چیرۆکی مامۆستا و قوتابی ... و: رەزا شوان

لە یەکەمین رۆژی دەستپێکردنی ساڵی تازەی خوێندندا، خاتوو(تۆمسۆن) لە پۆلی پێنجەمی بنەڕەتیدا، لە بەردەم قوتابییەکاندا وەستا، بۆ خۆشی چەند رستەیەکی ناسک و شیرینی بە گوێی قوتابییەکانی دا، ئینجا پێی وتن:" من هەمووتانم خۆشدەوێت" بەڵام لە دڵی خۆیدا، تەنها قوتابییەکی لێدەرکردن، کە ناوی (تیدی ستۆدارد) بوو، لە ریزی پێشەوەدا دانیشتبوو.

مامۆستا تۆمسەن، لە ماوەی ساڵی رابردوودا چاودێری (تیـدی)ی قوتابی دەکرد، تێبینی ئەوەی کرد، کە لەگەڵ منداڵانی تـردا یاری نەدەکرد، جلەکانی هەمیشە چڵکن بوون، هەموو کاتێک پێویستی بە خۆشەرین هەبوو، سەرەڕای ئەمانەش منداڵێکی رووگەش و دڵخۆش نەبوو.
کار گەیشتە ئەوەی کە مامۆستا تۆمسەن، خۆشی لەوە دەبینی کە بە پێنووسێکی سوور، بە هێـڵێکی پان لەسەر لاپەڕەکانی نووسینەکانی تیـدی دا، نیشانەی هەڵە (ئێکس)ی بۆ دادەنـا، دوایش لە سەرووی لاپەڕەکانیشیدا، وشەی (دەرنەچـووی)ی بۆ دەنووسی.
لەو قوتابخانەیەی کە مامۆستا تۆمسەنی لێبوو.. وا پێویستی دەکرد کە بە تۆمارەکانی خوێندنی (کارتی کەسێتی) ساڵەکانی پێشتری هەر قوتابییەکدا بچێتەوە.. دوا کارت کە تەماشای کرد، تۆمـاری تایبەتی نمرەکانی تیـدی بوو، لە کاتێکدا کە بە پڕۆفـایلەکەیدا دەچۆوە و ئەو کـورتە ڕاپۆرت و تێبینییـانەی دەخوێنـدەوە، کە مامۆسـتایانی پۆلەکـانی پێشتر دەربـارەی تیـدی نووسیبوویان، لەپڕ شتێکی سەیری بۆ دەرکەوت!!

مامۆستای پۆلی یەکەمی بنەڕەتی، ئەمەی بۆ تیـدی نووسیبوو:" تیـدی منداڵێـکی زیرەکە، رووخۆش و دڵخۆشە.. کارەکانی زۆر بە وردی و بە رێکـی و بە جـوانی ئەنجام دەدا، خـاوەنی ڕەوشـت و ڕەفتـارێکی بەرزیشە.."
مامۆسـتای پۆلـی دووەمیـش ئەمەی، دەربـارەی نووسـیبوو:" تیـدی قوتابییەکی باشە لە لای هاوڕێکانی پۆلەکەشییەوە خۆشەویستە، بەڵام بێزار و رارایە، بە هۆی ئەوەی کە دایـکی تووشی نەخۆشییەکی کوشندە بووە.. ژیانێکی گـران و کێشە و دڵتـەنگی و ناخۆشی و ماندووبوون باڵی بەسەر ماڵەکەیاندا کێشاوە.."
بەڵـام مامۆسـتای پۆلـی سـێیەم، دەربـارەی تیـدی نووسـیوێتی:" کۆچکـردنی دایکـی، بە قورسـی کـاری تێکـردووە.. بە هەمـوو توانـایەکییەوە هەوڵـدات و کۆشـش دەکـات.. بەڵـام بـاوکی گـوێی پێنادات.. گەر بە خێرایی هەندێ ڕێوشوێن نەگیرێنەبەر.. ژیانی نالەباری ماڵەوەیان، زیـاتر و بە خێرایی کاری تێدەکات.."
مامۆستای پۆلی چوارەمیش، ئەمانەی لەسەر تیدی نووسیبوو:" تیـدی قوتـابییەکی دامـاو و گۆشەگیـرە، زۆر حەزی بە خوێنـدن نییە، کەم کەسیش هاوڕێتی دەکا.. هەندێ جاریش لە کاتی وانەوتنەوەدا، باوێشک دەدا و خەودەیباتەوە.."
لێرەوە مامۆستا تۆمسەن هەستی بە کێشەکەی کرد.. زۆریش هەستی بە شەرمەزاری و شـوورەیی خۆی کـرد.. بەرانبەر بەو نـادروستییەی کە دەرهـەق بە تیـدی کردنی.

مامۆستا تەمسەن زیاتر هەڵوەستی بەرەو خراپتر تێکچوو، کاتێ کە قوتابییەکانی بە بۆنەی جەژنی لەدایکبوونییەوە، دیاری جوانیان بۆ هێنابوو، بە شریتی ڕەنگاوڕەنگ و بە کاغەزی جوانی بریقەدار دیارییەکانیان پێچابوونەوە.. تەنها تیدی نەبێت، ئەو دیارییەی کە لەو ڕۆژەدا پێشکەشی کرد، بە ساکاری و ناڕێکی بە کاغەزێکی بۆری ڕەنگ تاریک پێچابوویەوە.. بەو کیسە بۆرانە پێچابوویەوە، کە عەتارەکان شتیان تێدەکردن.. کاتێ کە مامۆستا تەمسەن دیارییەکەی تیدی کردەوە، سەوە چووەدەیەوە. هەندێ لە قوتابییەکان، کە دیارییەکەی تیدی یان بینی، کە ملوانکەیەک بوو، لە بەردی ئەڵماسی ناڕەسەنی ئاسایی دروستکرابوو، بەردەکیشی کەم بوو، شووشە بۆنەکیش کە تەنها تا چارەگێکی گوڵاوی تێدابوو.. قاقا پێی پێکەنین.. بەڵام ئەو قوتابیانە بە خێرایی پێکەنینەکەیان وەستاند، کاتێ کە مامۆستا تەمسەن زۆر بە گەرمی و دڵخۆشییەوە سەرسامی خۆی بە جوانی ملوانکەکەی تیدی دەربڕی.. دوایش کردییە ملی، چەند دڵۆپێک لە بۆنەکەشی کردنە سەر مەچەکەکانی.

تیدی ئەو ڕۆژە دوای تەواوبوونی خوێندن، یەکسەر لە قوتابخانە دەرنەچوو بە ماڵەوە بگەڕێتەوە، بەڵکو ماوەیەکی کەم چاوەڕێی کرد، بە ئەوەی کە مامۆستا تەمسەن ببینێت و پێی بڵێت: ئەمڕۆ بۆنت لە بۆنی دایکم دەچێت..!!
کە قوتابییەکان قوتابخانەیان بەجێهێشت.. مامۆستا تەمسەن زیاتر لە کاتژمێرێک، بە کوڵ گریا و خۆی پێ ژیرنەدەبوەوە.. چونکە تیدی ئەو شوشە گوڵاوەی بۆ هێنابوو، کە دایکی لە خۆی دەدا، بۆنە خۆشەکەی دایکی لە مامۆستاکەیدا بە دیبینێتەوە.
لەو ڕۆژەوە مامۆستا تەمسەن بڕیاری دا، کە نەک تەنها خوێندنەوە و بیرکاری، بەڵکو هەموو وانەکان بە پێی پەنجەم بڵێتەوە، ببێتە (مامۆستای پۆل)ەکە، لەو ڕۆژەش بە دواوە گرنگییەکی تایبەتی بە تیدی دەدا، تێبینی ئەوەشی کرد کە تیدی هۆشی هاتەوە سەرخۆی، چالاکییەکانی گەڕانەوە.. کە زیاتر هانی دەدا، وەڵامدانەوەی تیدی خێراتر دەبوو.

لە کۆتایی ساڵەدا، تیدی بووە قوتابییەکی جیاوازی پۆلەکەی و، لە هەمووشیان زیرەکتر بوو، مامۆستا تەمسەن نازی پێدەدا و دەیلاواندەوە.
دوای ساڵێک، مامۆستا تەمسەن، لەسەر دەرگای ماڵی خۆیان نووسراوێکی بینی، کە تیدی قوتابی بۆی نووسیبوو:” باشترین مامۆستایە کە لە ژیانمدا بینیبێتم”

شەش ساڵ تێپەڕی.. بە ئەوەی کە مامۆستا تەمسەن هیچ نووسراوەکی تری لە تیدی یەوە پێبگات.. دوای ئەوە تیدی نامەیەکی بۆ نارد، لە نامەکەیدا بۆی نووسیبوو، کە قۆناغی ئامادەیی تەواوکردووە، بە سێیەمی قوتابخانەکەی دەرچووە نووسیبووشی:" تا ئێستا ئەو باشترین مامۆستایە کە بە درێژی ژیانم بینیبێتم"

دوای چوار ساڵی تر، نامەیەکی تری لە تیدی یەوە بۆ هات، ئەمجارەیان بۆی روون کردبۆوە، دوای ئەوەی کە بڕوانامەی بەکالۆریۆسی وەرگرت، بڕیاری دا کەمێ زیاتر لە خوێندندا بچێتە پێشەوە.. بە جارێکی تر دڵنیای کردەوە کە ئەو باشترین و خۆشەویسترین مامۆستایە کە بەدرێژایی ژیانی بینیبێتی.. بەڵام ئەمجارەیان ناوەکەی هێندە درێژبوو، دکتۆر سیۆدۆر ئێف. ستۆدارد!!

چیرۆکەکە تا ئێرە کۆتایی نەهات، لە بەهاری ئەو ساڵەدا، لە تیدی یەوە نامەیەکی تری بۆ هات، تێیدا نووسیبووی، کە چاوی بە کچێک کەوتووە، کە دەیخوازێت، پێشتریش ئاگاداری کردبۆوە، کە پێش دوو ساڵ باوکی کۆچی دوایی کرد.

تیدی لە نامەکەیدا، داوای لە مامۆستا تەمسەن کرد، کە بێت و لە ئاهەنگی ژن گواستنەوەکەیدا، لە شوێنی دایکی دابنیشێت.. مامۆستا تەمسەن زۆر بە پێخۆشییەوە بە داواکەی تیدی قایل بوو.. سەیریش لەوەدا بوو، کە ملوانکەکەی دایکی لە مل کردبوو، کە تیدی چەند ساڵێک لەمەوبەر، لە جەژنی لەدایکبوونیدا پێشکەشی کردبوو، کە بەردەکی ناتەواو بوو، لەوەش دڵنیابوو کە هەمان بۆنی لە خۆی دابوو کە لە دوا جەژنی لەدایکبوونی پێشکەشی کردبوو.. هەردووکیان باوەشیان بە یەکتریدا کرد.

(دکتۆر ستۆدارد) بە گوێی (مامۆستا تەمسەن) ی دا چرپاند، وتی:" سوپاست دەکەم کە بڕوات بەمنە، زۆریش سوپاست دەکەم کە وات لێکردم، کە من گرنگم و، من بەرز و جیاوازدەبم .

مامۆستا تەمسەن، کە چاوەکانی پڕبووبوون لە ئەسرینی شادی، وەڵامی دایەوە و وتی: تۆ بە هەڵەداچووی، ئەوە تۆ بووی فێرتکردم، کە ببم بە مامۆستایەکی بەرز و جیاواز، نەمدەزانی کە چۆن فێربم، تا ئەوکاتەی کە تۆم بینی.

(*) تیدی ستۆدارد، پزیشکەکی بەناوبانگی ئەمریکییە، بەشێکی تایبەتی هەیە لە نەخۆشخانەی (میسۆدیست) بە ناوی ناوەندی(ستۆدارد) بۆ چارەسەرکردنی شێرپەنجە، کە لە هەموو ئەمریکادا، بە باشترین ناوەند بۆ چارەسەرکردنی شێرپەنجە دادەنرێ.

(*) خوێنەرانی هێژا و دڵسۆز: ژیان پڕە لە چیرۆک و لە بەسەرهات و کارەسات، گەر بە هیوا و گەشبینییەوە لێیان بڕوانین، پەند و وانەی بەسوودیان لێوەردەگرین.. مرۆڤی ژیریش، لەجێی ناوک بە توێکڵ ناخەڵەتێ.

ڕەزا شوان/ ٢٠١٧